

Пікулицька Л.В.

старший викладач

кафедра іноземних мов

Сумський національний аграрний університет

НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОМУ МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННЮ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

В статье рассматриваются вопросы преподавания украинского языка как иностранного. Особое внимание уделяется обучению профессиональной монологической речи, используя визуальные или вербальные опоры текста.

Ключевые слова: речева діяльність, навчаюче читання, підготовлене монологічне висловлювання, візуальна опора, вербальна опора.

Важливим питанням сучасної методики викладання української мови як іноземної у ВНЗ є навчання студентів мовній взаємодії. Ефективна організація навчання професійному спілкуванню передбачає поетапне формування навичок і вмінь в усіх видах і підвидах мовленнєвої діяльності на основі карт комунікативних потреб, у яких виділено найважливіший для студентів мовленнєвий і мовний матеріал, виявлені типові ситуації спілкування в навчально-професійній сфері, визначені поетапні й кінцеві вимоги до вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності. Відповідно до карти комунікативних потреб іноземних студентів основними (домінуючими) видами мовленнєвої діяльності для цього етапу навчання є читання (вивчаюче читання) й усне мовлення, а також підвид читання-мовлення, а аудіювання й письмо виступають як допоміжні види мовленнєвої діяльності. Слід зазначити, що читання завжди співвідноситься з мовленням, рідше – з письмом, оскільки весь матеріал для читання проходить не тільки стадію сприйняття, але й репродукції.

Враховуючи комунікативні потреби студентів та вимоги до програми, можна сказати, що основна увага приділяється формуванню навичок і вмінь

складання підготовленого монологічного висловлювання з візуальними або вербальними опорами.

Є.І. Мотіною було виділено 11 типів монологічних повідомлень, які розрізняються за змістом, формою, установкою на відтворення й часом підготовки. Найпоширенішими типами монологічних повідомлень на матеріалі текстів за фахом є такі:

- 1) підготовлене монологічне повідомлення, що має готову форму (відтворення тексту без регламентації часу на підготовку);
- 2) підготовлене монологічне повідомлення, що має готову форму (відтворення тексту з регламентацією часу на підготовку);
- 3) підготовлене монологічне повідомлення, що має готову форму, коротке відтворення змісту тексту (коротке відтворення тексту з регламентацією часу на підготовку).

Запропонована система навчання читання-мовлення на основі фахових текстів базується, по-перше, на врахуванні комунікативно значущих типів монологічних висловлювань для цієї категорії студентів, а по-друге, на методиці виділення в тексті значеннєвих частин, логічних єдностей або функціонально-комунікативних блоків, що мають форму лексично й граматично виражених структур тексту, і складанні на їхній основі моделі тексту як опори для монологу.

Діяльність студента під час підготовки до продукування монологічного повідомлення включає роботу з такими методичними одиницями-компонентами навчального процесу: читання тексту за фахом – система завдань – схема (модель) тексту – монологічне висловлювання.

Охарактеризуємо основні складові цієї системи. Перший компонент – це текст за фахом.

Відбір текстового матеріалу проводиться на основі типології текстів основних підручників. Навчання мовлення з візуальними опорами у вигляді схем відбувається з використанням текстів двох рівнів адаптації: максимально згорнуті адаптовані тексти й тексти з незначною адаптацією.

Два типи текстів однієї теми супроводжуються завданнями, що відповідають цілям роботи з текстом. Максимально згорнуті адаптовані тексти слугують для демонстрації значеннєвого ядра тексту, для роботи з термінологічною лексикою й лексико-граматичними конструкціями.

Другий компонент – система завдань, які з одного боку спрямовані на подолання лексико-граматичних труднощів і розвиток мовленнєвих механізмів (прогнозування, пам'ять), а з іншого боку – на формування базових мовних умінь читання-мовлення.

Третій компонент – модель тексту. На думку І.Д. Ізаренкова, комунікативна компетенція формується через взаємодію трьох основних складових – мовної, предметної й прагматичної компетенції. Предметна компетенція відповідає за зміст висловлювання, тобто забезпечує предметно-денотативний рівень. У методичній літературі зустрічаються терміни «модель», «схема», «матриця тексту», «денотативна карта». Надалі в статті буде використовуватися термін «схема (модель) тексту», тому що він має ширше значення, ніж термін «денотативна карта» і відображає також і значеннєву (предикативну) структуру тексту.

Модель тексту дає змогу орієнтуватися в предметі висловлювання, тобто виконує орієнтувальну функцію. Крім того, для схеми тексту притаманні й інші навчальні функції в процесі навчання мовлення.

Перша функція – забезпечення і орієнтація предметного плану усного та письмового монологічного мовлення. Друга функція реалізується складанням моделей студентами можливих мовленнєвих засобів і способів формулювання монологічного висловлювання, необхідних для вираження предметного змісту тексту. Третя функція – самоконтроль студента в процесі складання монологу. У цьому випадку модель тексту є також засобом актуалізації мовних одиниць, їхньої систематизації і способом перевірки розуміння тексту, тому що схема (модель) відображає інформаційне ядро тексту.

Отже, складання студентом моделей тексту організовує його мислення, визначає фактологічну повноту, логічність і послідовність висловлювання, формує основу саморегуляції мовної поведінки.